

А. С. Ревунець, к.вет.н., доцент

Г. П. Грищук, к.вет.н., доцент

Я. Ю. Веремчук, к.вет.н., ст. викладач

Ю. В. Ковальчук, к.вет.н., доцент

В. В. Карпюк, к.вет.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

В статті наведений аналіз умов утримання, стану відтворювальної здатності, показників статевого та фізіологічного дозрівання, приростів живої маси у тварин поліської м'ясної породи в зоні Українського Полісся. В результаті вивчено, що досліджувані тварини невибагливі до умов годівлі та утримання і володіють підвищеним рівнем адаптаційної здатності організму до змін факторів навколишнього середовища. Також з'ясовано, що застосовані технології утримання дали змогу покращити показники запліднюючої та відтворювальної здатності, тривалість продуктивного використання великої рогатої худоби поліської м'ясної породи, зростання їх м'ясної продуктивності.

Ключові слова: велика рогата худоба, поліська м'ясна порода, відтворювальна здатність, статеве зрілість, сервіс-період, вихід телят, забійний вихід.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Продовольча безпека на всіх етапах розвитку суспільства була і залишається однією з найважливіших проблем. Без нормального і стабільного розвитку продовольчого комплексу та повного забезпечення всіма продуктами споживання ніяке суспільство існувати не може. Проте необхідно відзначити, що за роки соціально-економічних перетворень та здійсненої ринкової трансформації виробництво сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів з кожним роком зменшується, а продовольче забезпечення населення знизилось [1, 2].

Продовольчий комплекс повинен базуватися на інтенсивному розвитку тваринництва. Молоко, м'ясо, яйця, риба і продукти їх переробки – цінні та висококалорійні продукти харчування. Тому проблемам прискореного розвитку тваринництва необхідно надати особливо важливого значення, зважаючи на те, що в останні роки виробництво м'яса в Україні постійно знижується [2, 3].

Як показує практика та наукові дослідження, розвиток тварин м'ясної породи залежить від умов, в яких тварина перебуває: технологія виробництва, ветеринарно-профілактичні, кліматичні та зоотехнічні фактори. Тварини,

що пристосовуються до характеристик оточуючого середовища, таких як температура, освітлення та вологість, повинні реагувати на ці зміни них, давати продукцію і розмножуватися [4, 5].

Для досягнення високих результатів у роботі ферм, спеціалізованих і фермерських господарств з розведення м'ясної худоби, перш за все, необхідно організувати чітку роботу з відтворення поголів'я тварин. Добре налагоджене відтворення стада в сучасних умовах ведення тваринництва є запорукою прибутковості галузі скотарства. Високий рівень відтворення стада безпосередньо пов'язаний з інтенсивністю ведення скотарства, забезпечує потребу у високопродуктивних тваринах [1-3].

Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями. На актуальність проблеми розведення та утримання м'ясних порід тварин звертали увагу багато дослідників. На території України, з її різноманітними природно-кліматичними зонами, необхідно мати 5-6 м'ясних порід з їх внутрішньопородними типами [4, 6, 7, 8].

Тварини м'ясних порід, порівняно з іншими, мають вищу інтенсивність росту, добру пристосованість до пасовищних умов утримання. На відміну від молочних і комбіно-

ваних порід, вони на 3-4 місяці раніше закінчують свій ріст, тобто є більш скоростиглими. Забійний вихід у них на 5-10 % вищий, краще співвідношення тканин у туші, менше кісток, м'язова тканина їх тонковолокниста, м'ясо рівномірно пронизане жиром і соковите [4, 7].

Для розвитку та прогресу галузі м'ясного скотарства необхідно мати вітчизняні породи і типи м'ясної худоби, добре пристосовані до природно-кліматичних умов регіону, сучасні мало витратні та енергозберігаючі технології її ведення та відповідну кормову базу [9, 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. З метою виведення вітчизняних порід і типів м'ясної худоби було створено мережу базових господарств. При цьому, вихідними при виведенні породи були: симентальська, сіра українська, шаролецька та кіанська, які не були поширеними в зоні Українського Полісся [5, 8].

Поліський тип (поліська м'ясна порода) затверджено у 1994 році, виведено складним відтворним схрещуванням чернігівського (ЧМ-1), придніпровського (ПМ-1) та знам'янського типів. Тварини довгі, широкотілі, з невеликою головою та короткою шиею, глибокою грудною кліткою, добре розвинена задня третина тулуба, порівняно невисокі кінцівки, масть світла. Жива маса дорослих бугаїв – 1055-1150 кг, корів – 560-600 кг, телят при народженні – 28-35 кг, середньодобові прирости 1050-1200 г, забійний вихід – 63-65 %. Нині поліський зональний тип нараховує до 3000 голів маточного поголів'я, 3 лінії і 18 родин [4, 9, 10].

Фізико-географічний район Українського Полісся вирізняється наступними кліматичними характеристиками: низовинна, заболочена та заліснена територія тут переважає і складає більшу частину всього району. Клімат Українського Полісся помірно континентальний, м'який. Помітний вплив на формування внутрішньозональних кліматичних відмінностей має і висота над рівнем моря, яка на Поліссі значно менша від абсолютної висоти прилеглих з півдня височин. Різниця у висотах між Поліссям і Волинською височиною близько 100–150 м, між Малим Поліссям і Подільською височиною – 200 м [11].

В Українському Поліссі навесні і влітку переважають західні і північно-західні вітри, утримується порівняно невисокий атмосферний тиск. Загалом Полісся має сприятливі кліматичні умови для розвитку типового для середніх широт Європи сільського господарства. Проте, деяка зміна температурного режиму та кількості опадів, впливає певним чином на показники сумарної сонячної радіації. Зимовий період з сніжними завалами може тривати доволі довгий час [5, 11].

Варто відзначити, що зона Полісся вважається не просто придатною для вирощування місцевої м'ясної породи тварин, але такою, що сприяла формуванню основних порідних відзнак. При цьому, різні кліматичні умови існування більш-менш ізольованих популяцій тварин даної породи не можуть не відбиватися на рівні їх пристосованості до мінливих умов довкілля, що може відобразитися у відмінних реакціях організму при контакті із патогенами [4, 5, 11].

Розмноження живих істот є їх нормальною фізіологічною функцією, завдяки якій підтримується життя на Землі та чисельність популяцій. Неплідність тварин, порушення відтворення нащадків зумовлене порушеними умовами існування самок і самців. Слід підкреслити, що неплідність – це не хвороба, а складне біологічне явище, яке виникає в

результаті впливу на організм несприятливих факторів зовнішнього середовища [1-3].

Метою нашого дослідження є проведення аналізу умов утримання, стану відтворювальної здатності, показників статевого та фізіологічного дозрівання та приростів живої маси у тварин поліської м'ясної породи в умовах Полісся України.

Матеріали і методи досліджень. Матеріалом для дослідження були тварини поліської м'ясної породи різних вікових груп, які належали фермерському господарству «ХОРС–КЛМ» Фастівського району Київської області.

У ході проведення досліджень використовували клінічні, акушерські, гінекологічні, зоотехнічні та статистичні методи.

Результати власних досліджень. Фермерське господарство «ХОРС–КЛМ» господарство функціонує в зоні Полісся України, що відноситься до Придніпровської височини. Клімат району помірно континентальний з досить теплим літом та помірно холодною зимою. Середньорічна температура повітря становить 6,7 °С, найхолоднішого місяця (січень) – 6,2 °С, а найтеплішого (липень) 19,1 °С.

Тварини поліської м'ясної породи, що утримуються в господарстві комолі, світлої масті, мають легкий перебіг отелення і спокійний норов; невибагливі до умов годівлі та утримання; здатні споживати велику кількість грубих та соковитих кормів, при найменших витратах концентратів (18–20 % у структурі раціонів за поживністю), добре використовувати пасовищні корми. Вони мають міцний тип конституції, з добре розвинутими м'язами, особливо задньої третини тулуба, відсутні суттєві недоліки будови тіла.

У дослідженому господарстві впроваджені у виробництво сучасні технології безприв'язного утримання м'ясної худоби на вигульно-кормових майданчиках при наявності навісів та приміщень легкого типу з глибокою підстилкою, що дало змогу майже в 10 разів скоротити трудомісткість та в 5 разів енергоємність в порівнянні з технологією в молочному скотарстві.

Нами встановлено, що тварини поліської м'ясної породи, які утримуються в даному господарстві характеризуються такими показниками продуктивності: жива маса дорослих бугаїв-плідників складає 1015-1020 кг, повновікових корів – 600-650 кг, бугайців у 11-місячному віці – 575-625 кг, телиць у 16-місячному віці – 400-420 кг; забійний вихід у бугайців у 18-місячному віці до 65 %; вміст кісток в туші 15 %; індекс м'ясності в межах 5,5-6. Витрати кормів на 1 кг приросту живої маси до 18-місячного віку не перевищують 8,0 к. од. Швидкість росту бугайців після відлучення становить 1100-1200 г. Маса туші бугайців у 11-місячному віці 310-340 кг. Забійний вихід – 65 %. Тривалість продуктивного використання корів 9-11 років, а окремих особин і більше.

В господарстві, при відтворенні поліської м'ясної худоби, використовується природне парування. Телиць парують у віці 14-16 місяців при досягненні живої маси 420-450 кг, що не перевищує відповідні показники вихідних генотипів.

Вихід телят на 100 корів в межах 85-87 голів. Жива маса телят при народженні від нетелів становить 27-29 кг, від корів – 35-37 кг. Перебіг отелення характеризується лише поодинокими випадками надання рододопомоги та патології третьої стадії отелення. Тривалість післяродового періоду та його перебіг в переважній більшості випадків відповідали фізіологічним показникам.

У бугайців поліської м'ясної породи в дослідному господарстві статева зрілість настає в 9-10 місяців, тобто вони є помірно скоростиглими. Середня тривалість сервіс-періоду у корів варіює в межах 120-148 діб, а в деякі роки тривала – 112-123 доби, що менше, порівняно з вихідними генотипами інших м'ясних порід.

Застосовані технології утримання дали змогу покращити показники відтворної здатності маточного поголів'я. Так, вдалось скоротити – вік першого парування у телиць на 1,2-1,6 місяці, сервіс-період у корів-годувальниць на 18-25 діб; збільшити тривалість господарського використання корів на 15 %, що сприяє підвищенню рентабельності ведення галузі м'ясного скотарства.

Висновки і пропозиції. Проведений нами аналіз стану відтворювальної здатності, показників статевого та фізіологічного дозрівання, приростів живої маси у тварин поліської м'ясної породипоказав, що в досліджуваному гос-

подарстві використовують природне парування, зокрема, телиць парують у віці 14-16 місяців при досягненні ними живої маси 420-450 кг, вихід телят на 100 корів знаходиться в межах 85-87 голів, середня тривалість сервіс-періоду варіює від 120 до 148 діб. Таким чином, застосовані технології утримання дали змогу покращити показники відтворної здатності маточного поголів'я. Вважаємо, що інтенсивне вирощування і відгодівлю ремонтного молодняка поліської м'ясної породи для реалізації на м'ясо економічно вигідно вести до 18-місячного віку при забійному виході до 65 %; вмісті кісток в туші 15 %; при цьому індекс м'ясності коливається в межах 5,5-6. У подальшому, на нашу думку, доцільними будуть дослідження спрямовані на вивчення особливостей функціонування організму тварин поліської м'ясної породи, що дозволить покращити показники відтворення та продуктивності.

Список використаної літератури:

1. Калиновський Г. М. та ін. Стан відтворення і причини неплідності корів. *Вісник ЖНАЕУ*. 2016. № 1 (55), т. 3. С. 442–447.
2. Яблонський В. А. Більше уваги організації відтворення тварин. *Вет. медицина України*. 2002. № 5. С. 32–33.
3. Гришук Г. П. Патогенетичне обґрунтування профілактики симптоматичної неплідності корів на тлі затримання посліду : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук : 16.00.07. Суми, 2013. 20 с.
4. Вишневецький В. М. Господарсько-біологічні особливості різних генотипів м'ясної худоби в умовах Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : 06.02.01. Чубинське, 1997. 17 с.
5. Спека С. С. Поліська м'ясна порода великої рогатої худоби : монографія. Київ, 1999. 272 с.
6. Бойко А. О. Формування м'ясної продуктивності у тварин створеного крупноекстер'єрного типу поліської м'ясної породи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : 06.02.01. Львів, 2006. 19 с.
7. Спека С. С. Створення крупного типу худоби у поліській м'ясній породі. *Тваринництво України*. 2005. № 4. С. 12–14.
8. Шкрядо Л. В. Формування генеалогічної структури поліської м'ясної породи. *Вісник Полтавського держ. с.-г. ін.-ту*. 2000. № 3. С. 44–46.
9. Про створення нової поліської м'ясної породи великої рогатої худоби : затв. наказом М-ва АПК України від 16 січ. 2009 р. № 3204. 9 с.
10. Програма селекції худоби поліської м'ясної породи на період 2002–2010 років / відпов. за вип. В. М. Білошицький. Вид. 2-ге, переробл. і доопр. Київ : Аграрна наука, 2003. 44 с.
11. Маринич О. М., Пархоменко Г. О., Петренко О. М., Шищенко П. Г. Удосконалена схема фізико-географічного районування України. *Укр. геогр. журн.* 2003. № 1. С. 16–20.

References:

1. Kalinovsky G. M. et al. (2016), "Condition of reproduction and causes of infertility of cows" [Stan vidtvorennya i prychny neplidnosti koriv], *Journal of ZNAU*, No. 1 (55), vol. 3, pp. 442-447. (in Ukrainian)
2. Yablonsky V. A. (2002), "More attention to the organization of reproduction of animals" [Bil'she uvahy orhanizatsiyi vidtvorennya tvaryn], *Vet medicine of Ukraine*, No. 5, pp. 32-33. (in Ukrainian)
3. Grishchuk G. P. (2013), Pathogenetic substantiation of the prevention of symptomatic infertility of cows against the background of lactation detention [Patohenetychne obgruntuвання profilyaktyky symptomatichnoyi neplidnosti koriv na tli zatyrmannya poslidu]: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate vet Sciences: 16.00.07. Sumy, 20 p. (in Ukrainian)
4. Vishnevsky V. M. (1997), Economic-biological features of different genotypes of meat cattle in the conditions of the Polissya of Ukraine [Hospodars'ko-biologichni osoblyvosti riznykh henotypiv m'yasnoyi khudoby v umovakh Polissya Ukrayiny]: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate s.-g. Sciences: 06.02.01. Chubinskaya, 17 p. (in Ukrainian)
5. Specka S. S. (1999), *Polyskaya meat breed of cattle: a monograph* [Polis'ka m'yasna poroda velykoyi rohatoyi khudoby : monohrafiya], Kyiv, 272 p. (in Ukrainian)
6. Boyko A. O. (2006), Formation of meat productivity in animals produced by a large-expanded type of Polissya breed [Formuvannya m'yasnoyi produktyvnosti u tvaryn stvoryvanoho krupnoekster'yernoho typu polis'koyi m'yasnoyi porody]: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate s.-g. Sciences: 06.02.01. Lviv., 19 p. (in Ukrainian)
7. Specka S. S. (2005), "Creation of a large cattle in the Polissya breed" [Stvorennya krupnogo typu khudoby u polis'kiy m'yasniy porodi], *Animal husbandry of Ukraine*, No. 4, pp. 12-14. (in Ukrainian)
8. Shkryado L. V. (2000), "Formation of the genealogical structure of Polissya breed" [Formuvannya henealogichnoyi struktury polis'koyi m'yasnoyi porody], *Poltava State Newsletter*, No. 3, pp. 44-46. (in Ukrainian)
9. About the creation of a new polish meat breed of cattle [Pro stvorennya novoyi polis'koyi m'yasnoyi porody velykoyi rohatoyi khudoby]: the zat. By order of the Ministry of Agriculture of Ukraine from January 16. 2009 № 32/04. 9 p. (in Ukrainian)
10. Biloshitsky V. M. (2003), Program of selection of livestock of Polissya breed for the period 2002-2010 [Prohrama selektsiyi khudoby polis'koyi m'yasnoyi porody na period 2002–2010 roki], Kyiv: Agrarian Science, 44 p. (in Ukrainian)
11. Marinych O. M., Parkhomenko G. O., Petrenko O. M. and Shishchenko P. G. (2003), "The scheme of physical-geographical regionalization of Ukraine is improved" [Udoskonalena skhema fizyko-geografichnoho rayonuвання Ukrayiny], *Ukr geogr. journ.*, No. 1, pp. 16-20. (in Ukrainian)

Ревунец А. С., Гришук Г. П., Веремчук Я. Ю., Ковальчук Ю. В., Карпук В. В. Особенности содержания и воспроизводства

крупного рогатого скота полесской мясной породы.

В статье приведен анализ условий содержания, состояния воспроизводительной способности, показателей полового и физиологического созревания, приростов живой массы у животных полесской мясной породы в зоне Украинского Полесья. В результате установлено, что исследуемые животные неприхотливы к условиям кормления и содержания, обладают повышенным уровнем адаптационной способности организма к изменениям факторов окружающей среды. Также выяснено, что применены технологии содержания позволили улучшить показатели оплодотворяющей и воспроизводительной способности, продолжительность продуктивного использования крупного рогатого скота полесской мясной породы, рост их мясной продуктивности.

Ключевые слова: крупный рогатый скот, полесская мясная порода, воспроизводительная способность, половая зрелость, сервис-период, выход телят, убойный выход.

Revunets A. S., Gryshchuk G. P., Veremchuk Ya. Yu., Kovalchuk Yu. V., Karpiuk V. V. The peculiarities of retention and reproduction of cattle of the Poliska beef breed.

The article presents the analysis of conditions of maintenance, the state of reproductive capacity, indicators of sexual and physiological maturation, and increments of living weight in animals of Poliska beef breed in the zone of Ukrainian Polissya. As a result, it has been determined that the investigated animals are unpretentious to the conditions of feeding and maintenance, and they also have an increased level of adaptive capacity of the organism to changes of environmental factors. It has been established that the applied retention technologies improved the fertility and reproduction performance, the duration of productive use of cattle of the Poliska beef breed, and the growth of their meat productivity.

Keywords: cattle, Poliska beef breed, reproductive ability, sexual maturity, service period, exit calves, slaughter output.

Дата надходження до редакції: 23.02.2018 р.

Рецензент: д.вет.н., професор Скляр О. І.